

بسمه تعالی

اساسنامه

اندیشکده مطالعات علم، فرهنگ و فناوری تداوم

مقدمه:

در جامعه امروز ایرانی، علم و فناوری جدید عموماً مقولاتی مستقل از فرهنگ انگاشته می‌شوند و دانشمندان و اهل فناوری توسعه کار خود را بدون توجه به فرهنگ و جامعه رقم می‌زنند. در حالی که این اشتباهی فاحش است و تاملات قاطبه اندیشمندان غربی که خاستگاه علم و فناوری جدید است حکایت از ارتباط دو سویه علم و فناوری با فرهنگ دارد. این مشکل عموماً در ساحت سیاستگذاری و مدیریت خود را بیش از پیش نمایان می‌سازد چرا که اهالی مدیریت و اجرا کمتر از اهالی اندیشه و نظر، وسع و فرصت تامل دارند و غفلت ایشان از دلالت‌های فرهنگ و جامعه بر ساحت علم و فناوری بیشتر غفلت می‌کنند. با این توجه، تدوین دلالت‌های فرهنگ و جامعه بر ساحت علم و فناوری یکی از فعالیتهای مهمی است که جامعه اسلامی ایرانی در پیش رو دارد و طبعاً این فرآیند هم بعد نظری و بنیادی پررنگی دارد و هم در بعد سیاستگذاری و برنامه‌ریزی نیازمند تاملات فراوانی است.

با تامل دقیق‌تر، مساله اندیشکده تداوم بر سر فرهنگ و جامعه است و متعاقباً واکاوی رابطه علم با فرهنگ و جامعه و همچنین رابطه فناوری با فرهنگ و جامعه است. تامل در باب این نسبتها هم در باب علم به ماهو علم، و هم فناوری به ماهو فناوری، و همچنین در زیرحوزه‌های علم و فناوری است.

البته در باب نسبت علم و فرهنگ شاهد تاملات و فعالیتهای خوبی در کشور هستیم که در ذیل ادبیات علم دینی و تحول علوم انسانی مورد توجه قرار گرفته است که ادبیات مفصل خودش را دارد. فرهنگ‌بار بودن علم پیشفرض اصلی اندیشکده است و مساله بر سر نحوه و میزان تاثیر فرهنگ بر ساختار درونی علم و نهاد علم است که طبعاً تاملات نظری و راهبردی خود را می‌طلبد. ولی در ساحت فناوری توجهات فرهنگی بسیار ضعیف و نحیف بوده و نیازمند کار جدی است. فناوری وسیله‌ای برای برآوردن منویات انسان است و برخلاف علم، غایت شناختی‌ای در آن وجود ندارد و بیشتر به دنبال امور کاربردی و تامین نیازهای انسانی است. همین شأن کاربردی بودن و تامین کردن نیازها و امیال انسانی، نقطه ورود امر فرهنگی در ساختار درونی فناوری است. طبعاً وقتی میل و اراده کاربر و اهداف کاربردی‌اش در تعیین^۱- بخشی به فناوری نقش‌آفرین می‌شود، در این صورت با تغییر اراده‌ها و امیال و اهداف انسانی، ساختار فناوری هم تغییر می‌کند و از فرهنگی به فرهنگی دیگر، فناوری‌های متکثری امکان و ضرورت ظهور می‌یابند. البته باید دقت کرد که فناوری را نباید با قوانین و توانش‌های علی طبیعت اشتباه گرفت، فناوری صورت‌بندی و ترکیب و سازماندهی خاصی

¹determinism

از توان‌های علمی موجود در طبیعت است که میل و اراده و غایات انسانی، به صورتی خاص، آنها را در کنار هم سامان می‌دهد و ساختاری خاص را می‌سازد. در حالی که مثلا، قانون جاذبه و یا سبکی چوب‌پنبه و یا خورنده‌گی اسید ربطی به اراده انسان ندارد فلذا اینها مصداق فناوری نیستند. فناوری چیزی است که انسان بر اساس هدفی کاربردی، از توان‌های علمی طبیعت و اشیا استفاده کرده و با ترکیب و صورتبندی خاص آنها در کنار همدیگر، ساختار خاصی را می‌آفریند. مثلا از توان علمی چوب پنبه، که همان سبک بودن است، برای ساخت نشانگر روی قلاب ماهیگیری استفاده میکند و به همین ترتیب فناوری های ترکیبی و پیچیده‌تر می‌سازد.

پس فناوری یک برساخته فرهنگی و اجتماعی است و واجد و حامل روح فرهنگی موطن خویش است و غایات، آرزوها، مبانی و فلسفه، ارزشها و اولویتها و نیازهای جامعه مادر، در آن متجلی است. از این رو طبیعی است که وقتی یک فناوری از جامعه ای به جامعه دیگر منتقل میشود به دلیل تفاوت عناصر و ساختارهای فرهنگی و اجتماعی جامعه مقصد، علی الاصول نیاز به حک و اصلاح ساختار و کارکردهای فناوری به عنوان یک ضرورت عقلانی خودنمایی می‌کند. این نکته مهمی است که متاسفانه از ابتدای آشنایی ما با مدرنیته، البته بیشتر به دلیل فشارهای تمدنی‌ای که از طرف کشورهای متجاوز غربی بر ما وارد می‌شد، مغفول واقع شده است و ولع ما به سمت اقتباس غیرروشمند و توسعه فناوری بدون ملاحظات فرهنگی و اجتماعی، سوق یافته است و همین غفلت، آسیب‌های خود را در چند عرصه نشان داده است: اولاً: خود فناوری درست فهم نمیشود و در کانتکس فرهنگی جامعه مقصد جا نیفتاده و متعاقبا کارایی لازم را نمی‌یابد و از ظرفیتهای و فرصتهای آن به خوبی استفاده نمیشود، دوم: اثرات مخرب فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی و سیاسی و زیست محیطی فراوانی ایجاد می‌کند.

الان بررسی نوع کاربردهای فناوریهای مختلف و کارایی آنها در تامین نیازهای اصلی مردم صحت این آسیب را نمایان میکند و تخریبهای فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی و زیست محیطی آن ما را به ضرورت تدوین پیوست‌هایی چون پیوست فرهنگی و زیست محیطی و ... رسانده است. تحولات فرهنگی و اجتماعی دهه‌های گذشته در عین اینکه متاثر از محصولات و محتوای فرهنگی وارده از غرب است، تا حدود زیادی هم ناشی از فناوری‌های نرم و سخت غربی است که توسط توده مردم و حاکمان در لایه های مختلف مورد استفاده قرار گرفته است و هیچ قیدی در مسیر توسعه حداکثری فناوری پیش روی نبوده است.

امروز ناگزیر هم با هدف تحدید اثرات نامطلوب فرهنگی و اجتماعی فناوری‌های واردتی و هم زمینه‌سازی برای پذیرش و جانمایی و توسعه و کارآمدی فناوری‌های مطلوب بر اساس شاخصهای اسلامی- ایرانی، لازم می‌نماید که در سه لایه: الف- مفهوم شناسی، ب- سیاستگذاری و ج- برنامه ریزی و مدیریت، تاملات تحلیلی-انتقادی صورت بپذیرد و متعاقبا نسبت به ترسیم وضعیت مطلوب اقدام شود.

طبعا رابطه علم و فناوری با فرهنگ و جامعه رابطه‌ای دوطرفه است و فهم درست از ماهیت و روال تحولات فرهنگ و جامعه در ایران بعد دیگر موضوع است که در دستور کار اندیشکده قرار دارد.

اهداف:

۱. تولید ادبیات نظری و راهبردی در باب فرهنگ، جامعه، علم و فناوری و نسبت فیما بین
۲. توسعه و ترویج نگاه فرهنگی و اجتماعی به علم و فناوری

حوزه‌های موضوعی:

۱. فرهنگ و جامعه
۲. علم و نهاد علم و حوزه‌های آن
۳. فناوری و حوزه‌های فناوری^۲
۴. فضای مجازی^۳

ساختار اندیشکده:

۱. هیات موسس:
به شرح پیوست

۲. مدیر عامل:

توسط هیات موسس تعیین می‌شود

۳. شورای علمی:

شامل:

- ✓ اعضای هیات موسس
- ✓ مدیر عامل
- ✓ مسوول حوزه پژوهش
- ✓ مسوول حوزه آموزش

^۱ -مسائل عام و کلان نظری و سیاستی فناوری ۲-فناوری اطلاعات و ارتباطات ۳-فناوری رسانه و هنر و سینما ۴- فناوری آموزشی و آموزش و پرورش ۵-فناوری‌های نرم اجتماعی ۶-فناوری پزشکی و حوزه سلامت ۷-فناوری کشاورزی و زیستی و حوزه محیط زیست ۸-فناوری و شهرسازی و معماری ۹-فناوری صنعتی (حمل و نقل، انرژی، معدن، برق و ...)

^۳ برخی فضای مجازی را با فناوری اطلاعات و ارتباطات اشتباه می‌گیرند در حالی که فضای مجازی ممزوجی از فاوا و اجتماع انسانی است که هویتی سوم یافته است و تاملات خاص خود را می‌طلبد. از این رو به عنوان یک حوزه مستقل در دستور کار اندیشکده قرار گرفته است

۴. حوزه پژوهش:

در این بخش اندیشکده در باب موضوعات ذیربط و اولویتدار مطالعات و تحقیقات نظری و راهبردی انجام می‌شود و شامل گروههای ذیل است:

۱. فرهنگ و فناوری:

در این گروه موضوعات ذیل مورد واکاوی قرار می‌گیرد:

- فلسفه فناوری و نظریه فلسفه فناوری اسلامی
- دلالت‌های فرهنگ و جامعه در ساختار و معماری فناوری
- الگو و سیاست‌های توسعه فناوری در ایران متناسب با فرهنگ و جامعه اسلامی ایرانی
- و ...

۲. فرهنگ و علم:

در این گروه موضوعات ذیل مورد واکاوی قرار می‌گیرد:

- فلسفه علم و نظریات علم دینی
- دلالت‌های ارزش، فرهنگ و جامعه در نظریات علمی
- دلالت‌های ارزش و فرهنگ و جامعه در نهاد علم اعم از آموزش عالی و آموزش و پرورش و ...
- الگو و سیاست‌های مدیریت و توسعه علم در ایران متناسب با فرهنگ و جامعه اسلامی ایرانی
- و ...

۳. فرهنگ و جامعه:

در این گروه موضوعات ذیل مورد واکاوی قرار می‌گیرد:

- فلسفه فرهنگ و نظریه فرهنگی اسلامی ایرانی
- الگوی سیاستگذاری و حکمرانی فرهنگ در ایران اسلامی
- مسائل و موضوعات اولویتدار فرهنگ انقلاب اسلامی
- و ...

۴. فضای مجازی:

در این گروه موضوعات ذیل مورد واکاوی قرار می‌گیرد:

- فلسفه فضای مجازی و رویکرد اسلامی ایرانی
- الگوی اسلامی ایرانی حکمرانی فضای مجازی

- مبانی و سیاستهای حوزه های راهبردی فضای مجازی کشور (فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، معماری زیرساخت و ...)
- مسائل و موضوعات اولویتدار حکمرانی فضای مجازی
- و ...

ب- آموزش و ترویج:

در این بخش نسبت به برگزاری دوره های آموزشی و تولید محتوای آموزشی و ترویجی در ذیل اندیشکده اقدام می-شود.

آموزش در مقولات ذیل انجام می شود:

- ✓ کلاس و کارگاه آموزشی
- ✓ سخنرانی
- ✓ نشست هم اندیشی
- ✓ کتاب
- ✓ مقاله
- ✓ فیلم و برنامه تلویزیونی
- ✓ محتوای چند رسانه ای

این اساسنامه در مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۵ مورد تایید و امضای هیات موسس رسید.
